

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بحثمان در شرایط وقف بود هر عقد یا ایقاعی شرایطی دارد که با توجه به آن شرایط نفوذ پیدا می کند بنابراین وقف (عقد باشد یا ایقاع) نیز شرایطی دارد، یکی از شرایطی که دیروز عرض شد این بود که آیا قصد قربت در وقف شرط است یا نه؟ آنچه که قصد قربت در او شرط است عبادات به معنی اخص می باشد مثل نماز و روزه و زکات و خمس و امثال ذلک که با فقدان قصد قربت باطل و بی اثر می باشند اما برخی از اعمال عبادات به معنی الاعم هستند یعنی قصد قربت در آنها شرط نیست ولی ممکن فیه قصد القرية مثل نکاح که می شود برای محفوظ ماندن از گناه با قصد قربت انجام داد.

در مورد اینکه در وقف قصد قربت لازم است یا نه اختلاف نظر وجود دارد، امام رضوان الله علیه در تحریر الوسيلة مسئله ۷ از کتاب الوقف می فرمایند: «مسألة ۷ - الأقوى عدم اعتبار قصد القرية حتى في الوقف العام وإن كان الأحوط اعتباره مطلقاً»^۱، صاحب عروه نیز در کتابی که (غیر از عروه) بخصوصه در موضوع وقف نوشته در این رابطه فرموده: «والأقوى وفقاً لجماعة عدم اشتراطه لصحته من الكافر للإطلاقات».

در مقابل صاحب ریاض می فرماید شکی نیست در اینکه در وقف هم قصد قربت و هم قبول معتبر می باشد.

در کتاب زیادة الفقهية که شرح، شرح لمعه است در جلد سوم اخبار اهل بیت علیهم السلام را برای اشتراط قصد قربت ذکر کرده اما ظاهراً اینها دلیل نمی شوند زیرا ما نگفتیم که قصد قربت ممکن نیست بلکه گفتیم قصد قربت معتبر نمی باشد، شکی نیست که اهل بیت علیهم السلام در

وقف خودشان با قصد قربت وقف می کردند اما این دلیل بر معتبر بودن قصد قربت نیست بلکه چون ممکن بوده از این جهت قصد قربت کرده اند.

نکته: باید توجه داشته باشیم که در باب وقف و صدقه و هبه انسان در مال خود بدون عوض تصرف می کند، در اینکه در صدقه قصد معتبر است شکی نیست و بدون آن ثواب و آثار صدقه را ندارد، در هبه شکی نیست که قصد قربت معتبر نیست ولی ممکن قصد القرية و اما در اینکه آیا در وقف نیز قصد قربت معتبر است یا نه اختلاف نظر وجود دارد.

مقداری از عبارات فقهاء را می خوانیم، سید جواد عاملی در مفتاح الکرامة که شرح قواعد علامه است فرموده: «قوله: "ونية التقرب" كما في المنفعة و الكافي و النهاية و المهذب و الوسيلة و الغنية و السرائر و جامع الشرائع و التحرير و الإرشاد و التبصرة و التنقيح و قد يلوح ذلک عن المراسم و يظهر عنه ذلک في مسألة الوقف على الكافر كما سيأتي و في الغنية و السرائر الإجماع عليه، ذکر فيهما عند تمام الكلام على الشروط.

و في الرياض لا ريب في اشتراط القرية و لا شبهة. و في جامع المقاصد لعلّ الشرط كون الوقف قرية في نفسه لا اشتراط نية التقرب لصحة الوقف، لانتفاء دليل الاشتراط.

و نحوه ما في تعليق الإرشاد و كذا الروض. و في الروضة أنّ عدم الاشتراط أصحّ الوجهين. و في المسالك أنّه الوجه. و هو الظاهر من كلام الشرائع في الوقف على الذمّي. و في الدروس في اشتراط نية التقرب وجه، فيترتب وقف الكافر، و الأقرب صحته. و قضية صحة وقفه عدم اشتراطها. و عدم الاشتراط هو الظاهر من كلّ من تركه، و هو من لم نذكره، و الأوفق بالأصل إن قلنا باعتبار القبول، إذ بعد حصوله يكون عقداً يجب الوفاء به، و ينفي اعتباره و اشتراطه بالأصل إلا أن تقول: إنّ

^۱ تحریر الوسيلة، الامام الخميني، ج ۲، ص ۶۴، کتاب الوقف، مسئله ۷.

خداشناس باشد و به خدا توجه داشته باشد و برای تقرب به خدا عمل را انجام بدهد، اگر بگوئیم در اسلام از این جهت عمل خوب ثواب و اجر دارد که هم حسن فاعلی و هم حسن فعلی میزان است خب کافر اینها را ندارد یعنی فقط حسن فعلی است اما حسن فاعلی ندارد، البته یک بحثی در اینجا شده و عده ای گفته اند بیشتر خدمات از کفار است شما چطور می گوئید اسلام؟ بله منتهی اولاً تمام علوم برای مسلمانان بوده که آنها گرفته اند و ثانیاً تسلط پیدا کردند و جلوی پیشرفت ما و استفاده از علوم را گرفتند لذا بحساب آنها گذاشته می شود، امام رضوان الله علیه فرمودند وقتی من در اروپا بودم و دانشجویها به دیدارم می آمدند به آنها می گفتم آن درسهایی که اینها به خودی هاشان می دهند به ما نمی دهند یعنی انقدر مواظب هستند که علم را مخفی کنند و برای خودشان نگه دارند، علی ای حال آیت الله مطهری می فرمایند از نظر حسن فعلی کار کفار خیلی خوب است ولی از نظر حسن فاعلی خوب نیست و اعمال خیرشان قبول نیست، حالا این بحث ادامه دارد و باید بعداً آن را تکمیل کنیم.

بقیه بحث بماند برای روز شنبه إن شاء الله تعالی ...

والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی

محمد و آله الطاهیرین

المشهور أنّها شرط، بل قد حکى علیها الإجماع، فتكون الشهرة قرينة على أنّ القربة كانت مأخوذة في عقده فلا يمكن نفيها بالأصل»^۲.

در مورد شهرتی که صاحب مفتاح الکرامه به آن استدلال کرده باید توجه داشته باشیم که شهرت فتوائی حجت نیست زیرا دلیل مجمعی در دست ما نیست و اگر باشد هم اجتهادی است یعنی به اجتهاد خودشان حرفی زده اند، اگر یادتان باشد شیخ اعظم انصاری در رسائل در ذکر حجج فرمودند: "ومن الظنون التي تُوهّم حجيتها الشهرة في الفتوى" بنابراین شهرت فتوائیه ای که صاحب مفتاح الکرامه نقل کرده حجت نیست.

تتمه بحث: کسانی که قائلند در وقف قصد قربت معتبر است فرموده اند کافر نمی تواند وقف کند زیرا قصد قربت از او متمشی نیست بنابراین بحث امروز ما به اینجا منتهی می شود که آیا کافر می تواند قصد قربت کند یا نه؟ آیا اگر کافری خدمتی به انسان ها کرد ثوابی دارد یا نه؟ آنهایی که قائلند قصد قربت شرط است می گویند وقف از کافر صحیح نیست حالا ما باید ببینیم این مسئله چطور می باشد.

بحث به اینجا رسیده که اگر کافری عمل خوب و مهم و تاثیر گذاری به نفع بشریت انجام داد نزد خداوند متعال کأن لم یکن می باشد یا نه؟ آیت الله مطهری رحمه الله علیه در کتاب عدل الهی این بحث را مطرح کرده و فرموده می خواهیم ببینیم به چه دلیلی اگر کافر عمل خوبی انجام داد ثواب و فضیلت ندارد؟ ایشان کلمات زیادی را نقل می کند و بحثهای زیادی در این رابطه می کند و می رسد به اینجا که عمل خوب دو شرط دارد؛ اول حسن فعلی و دوم حسن فاعلی و در درگاه خداوند متعال تنها حسن فعلی کافی نیست گاهی ممکن است کاری در اجتماع خوب باشد اما حسن فاعلی نیز اثر دارد یعنی فاعل باید

^۲ مفتاح الکرامه، سید جواد عاملی، ج ۲۱، ص ۴۵۸، طبعه دارالکتاب